

constitutiones apostolicas, specialiter expressis. Ita Covarruvias, l. II. *Var. resolut.* cap. xx. n. 7; Julius Clarus, l. V. *Praxis criminalis.* § fin. quæst. 36. n. 40, hanc opinionem appellans communem; et Fagnanus loc. cit. n. 38. et n. 95. et seqq. istam sententiam ex professo propugnans, ac plurimos alios pro ea allegans; quamvis non pauci etiam oppositum teneant. Fundamental ratio nostræ conclusionis est: quia certum est, quod clerici gaudeant privilegio fori, sicque nequeant trahi ad iudicium sæculare, can. *Nullus iudicum.* 11. q. 1. et c. *At si clerici.* 4. h. t. cum similibus: ergo in possessione hujus privilegii sunt manutenendi, donec in jure, aut constitutionibus apostolicis, inveniantur eodem privati; etiamsi cæteroquin crimen ipsorum sit gravissimum, ut puta homicidium proditorium, occisio sacrilega sacerdotis, furtum sacrilegum, aut hujusmodi.

111. *Idque amplius probatur.* — Accedit textus jam allegatus ex c. *Cum non ab homine.* h. t. ubi clericus non tantum ob furtum, vel perjurium, aut homicidium, sed etiam in alio crimine deprehensus (ut loquitur textus) tunc primum tradendus curiæ sæculari dicitur, quando perseverante malitia succedit ejus incorrigibilitas; eo quod « Ecclesia non habeat ultra quid faciat: » idem ergo dicendum de omnibus criminibus, quantumvis gravibus, ac specialiter in jure non exceptis. Probatur consequentia, tum quia textus allegatus loquitur indistincte de « aliis criminibus; » tum quia quoad ista semper habet Ecclesia ultra quid faciat; videlicet excommunicando, et anathematizando, donec hæc omnia incorrigibilis contempserit. Unde in c. *Clerici.* 4. de *Excessib. prælat.* ob crimen sodomiam, utique gravissimum (imo hodie exceptum) clericus non illico traditur curiæ sæculari; sed dejicitur a clero, et in arctum monasterium (cui hodie succedit carcer) ad agendam pœnitentiam detruditur. Quo eodem modo clerici in latrocinii, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, » puniri jubentur in c. *Tuæ discretionis.* 6. de *Pœnis*: sicque clare liquet clericos etiam pro magnis sceleribus non illico posse tradi curiæ sæculari, nisi sint incorrigibiles, aut crimina illa specialiter sint exceptuata.

112. *Referuntur casus speciales, tum de jure communi.* — Confirmatur. Quia jura, et diversæ constitutiones apostolicæ, successive plures casus exceperunt, in quibus clerici criminosi illico degradari, et curiæ sæculari

tradi jubentur; ergo (cum exceptio nrmæ regulam in casibus non exceptis, ut can. *Dominus.* 32. q. 7. juncta Glossa ibidem) illud in aliis criminibus, quantumvis gravibus fieri nequit, nisi accesserit incorrigibilitas. Antecedens probatur inductione. Sic enim de jure communi clericus degradari, et curiæ sæculari tradi jubetur. I. Ob crimen hæresis, præsertim ob reincidentiam in illud, c. *Ad abolendam.* 9. § *Præsenti.* et § *Illos quoque.* de *Hæretic.* et c. *Super eo.* 4. eod. in 6. II. Ob falsificationem Litterarum Apostolicarum, c. *Ad falsariorum.* 7. de *Crimine falsi.* III. Ob conspirationem in proprium episcopum, can. *Si quis sacerdotum.* 11. q. 1. et tradit Glossa in d. c. *Ad abolendam.* 7. *Relinquatur.* de *Hæretic.* IV. Ob crimen assassinii, cap. 1. de *Homicid.* in 6, ubi clericus hujus criminis reus declaratur esse a toto christiano populo perpetuo diffidatus; ita videlicet, ut possit a quocumque impune offendere, etiam absque alia solemnè degradatione; dummodo juxta constitutionem 7. Clementis VIII, *Æqua et circumspècta* (quæ refertur tom. III. *Bullarii Romani*), secuta sit sententia declaratoria, qua iudex ecclesiasticus pronuntiavit ipsum esse assassinum. Julius Clarus cit. § fin. quæst. 36. n. 29. et seqq.; Fagnanus, loc. cit. n. 72, et seqq. cum communi.

113. *Referuntur casus speciales, tum per diversas constitutiones apostolicas excepti, in quibus clerici criminosi statim traduntur curiæ sæculari.* — V. Juxta posteriores constitutiones apostolicas, ac extra jus commune vagantes, clericus potest illico degradari, et curiæ sæculari tradi, ob crimen nefandum, sive sodomiam: ut decrevit sanctus Pius, in sua constitutione 72. *Horrendum illud scelus*; ac refertur, tom. II *Bullarii Romani.* VI et VII. Clerici, qui ad ordinem presbyteratus non promoti, missarum celebrationem usurpasse, vel sacramentalem confessionem audivisse convicti sunt, degradantur, et statim curiæ sæculari traduntur, juxta constitutionem 81 Clementis VIII, *Et si alias*, quæ refertur tom. III *Bullarii Romani.* VIII. Clerici monetarii, seu monetam fabricantes, tondentes, vel adulterantes, in Italia dumtaxat, prævia degradatione curiæ sæculari puniendi traduntur, juxta constitutionem 74 Urbani VIII, *In suprema*, quæ refertur tom. IV ejusdem *Bullarii Romani.* Tot igitur casuum exceptio firmat regulam in casibus non exceptis, quod videlicet ob alia

crimina quantumvis enormia, non possit clericus delinquens tradi curiæ sæculari, nisi sit incorrigibilis, juxta cit. c. *Cum non ab homine.* h. t.

114, 115, 116 et 117. *Proponuntur et solvantur contraria.* — Dices: Textus in d. c. *Cum non ab homine.* h. t. facit mentionem tantum de furto, perjurio, et simplici homicidio; ergo in criminibus atrocissimis, v. g. in homicidio sacrilego sacerdotis, vel parricidio, aliud est observandum, potestque clericus reus tradi curiæ sæculari. Probatur consequentia, quia æquitati naturali consentaneum est, ut « pro mensura peccati sit et plagarum modus, » *Deuteron.* cap. xxv, 2, sicque non idem sit modus procedendi in criminibus atrocissimis, qui servatur in simplicibus delictis. Confirmatur id ipsum ex can. *Sunt quedam.* 23. q. 2. ubi dicitur, esse quædam enormia flagitia, quæ potius, per mundi iudices, quam per antistites, et rectores Ecclesiarum vindicentur. Quinimo in c. *Novimus.* 27. de *Verb. signif.*, dicitur, quod clericus, qui « propter hoc (crimen falsi) vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, sæculari foro per consequentiam applicetur; » sicque is pro omni crimine damnoso videtur posse tradi curiæ sæculari. Accedit auctoritas Ancharani in d. c. *Cum non ab homine.* n. 10. et seqq. et Abbatis ibid. n. 6. et amplius in c. *At si clerici.* n. 39. h. t. Felini, Decii, pluriumque aliorum oppositam sententiam tenentium: quam etiam amplexa est praxis plurium tribunalium; uti refert Covarruvias cit. l. II. *Var. resolut.* cap. xx. n. 7; et Fagnanus ubi supra, n. 37.

Resp. Ad primum, neg. anteced. Quia in c. *Cum non ab homine.* h. t. generaliter subditur clausula illa, « seu alio crimine; » sicque non tantum loquitur de simplici homicidio, sed universim de omnibus aliis criminibus specialiter non exceptis. Accedit c. *Tuæ discretionis.* de *Pœnis*, expresse loquens « de latrocinii, et aliis magnis sceleribus, » junctis aliis in probationem nostræ conclusionis adductis. Unde, quia jura adeo clare loquuntur, nihil urgent, quæ in probationem consequentiæ afferuntur: præterquam, quod cap. xxv, 2. *Deuteron.* expresse loquitur, non de modo procedendi contra criminosos, sed de modo, seu mensura plagarum. Potest autem Ecclesia aliis modis pœnam commensurare delictis, v. g. pro atrocissimis delictis perpetuos ac ærumnosissimos car-

ceres determinando, ad reum *pane doloris, et aqua angustiae sustentandum*, prout loquitur textus in c. *Novimus.* § fin. de *Verb. signif.* Vel mittendo clericum reum ad treremes, aut aliis modis pœnas exasperando juxta gravitatem culpæ; cum enim servitus morti ferme comparetur, l. *Servitutum.* ff. de *Reg. jur.* multo magis id sentiendum de perpetuis atrocissimis carceribus.

Ad confirmationem respondetur, can. *Sunt quedam.* 23. q. 2. loqui de laicis, quorum enormia crimina potius per iudices mundi, quam per rectores Ecclesiarum, punienda censentur, quamvis sint delicta mixti fori. Ad c. *Novimus.* de *Verb. signif.* patet responsio ex terminis: quia loquitur de illis gravibus criminibus, ob quæ clerici fuerunt degradati, sicque per consequentiam jubentur curiæ sæculari tradi: non autem dicit, quod ob quælibet gravia crimina possit clericus degradari. Unde sic explicato textu, negatur consequentia.

Ad auctoritatem Ancharani, Abbatis, aliorumque doctorum, contrariam sententiam tenentium, respondetur, opponendo ipsis communiorum cæterorum doctorum opinionem, junctis validioribus juris fundamentis, hactenus jam allegatis. Ad praxin quorundam tribunalium dicitur attendendum imprimis esse, utrum non talia in casibus particularibus gesta fuerint ex speciali concessionem pontificia, seu dispensatione per summum Pontificem in jure communi facta ex certis circumstantiis tunc occurrentibus. Sin minus: patet ex l. *Nemo.* C. de *Sentent. et interlocut. omn. judic.* Quod « Non exemplis, sed legibus judicandum sit. » (ADNOTATIO XXVIII.)

§ V.

DE JUDICE CAUSARUM FEUDALIIUM.

118. *Plures hic distinguuntur casus.* — Quæritur I. Quis sit iudex competens in causis feudalibus inter vassallos agitatis? Et notanter additur, « inter vassallos agitatis; » plures enim circa materiam iudicis causarum feudaliū possunt distingui casus. I. Quando agitur de causa feudi inter vassallos ejusdem domini directi super jure feudi; et hoc, sive feudum illud sit sæculare, sive ecclesiasticum. II. Quando extraneus habet litem cum vassallo super re feudali. III. Quando agitur quæstio feudi inter domi-

num, et vassallum. Et hoc adhuc contingit dupliciter: vel enim agitur de dominio directo ipsius; ut quia actor asserit, se esse dominum feudi, et reus negat, dicendo rem esse allodialem. Vel agitur de dominio utilitumtaxat, seu de alio jure spectante ad vassallum; puta, an feudum sit devolutum, et vassallus illud perdere debeat; seu, an vassallus ratione feudi debeat tributum, aut quid simile. Atque hi omnes casus distinctis conclusionibus sunt resolvendi: unde,

119. *Quando inter ipsos vassallos ejusdem domini agitur causa feudi, hujus cognitio spectat ad dominum.* — Resp. I. Quando inter ipsos vassallos ejusdem domini agitur causa feudi, sive ecclesiastici, sive sæcularis, tunc cognitio ejus pertinet ad dominum feudi: dummodo dominus ejusmodi possit, et paratus sit, justitiam exhibere. Ita communis; et patet ex c. *Cæterum*. 5. h. t. ubi Abbas, Baldus, et Barbosa, n. 4. citans alios. Concordat textus expressus in c. *Ex transmissa*. 6. de *Foro competent.* Ubi Papa desuper consultus, episcopo Trecenti respondet in hæc verba: «Per dominum feudi causam jubeas terminari: et si ipse malitiose distulerit, tu ei debitum finem imponas.» Id ipsum reperitur, atque de quæstione feudi tum ecclesiastici, tum sæcularis declaratur, in c. *Verum*. 7. eod. juncta Glossa ibid. §. *Cognitio nem.* Unde ulterius habetur, quod dominus feudi hujusmodi causas alibi, etiam coram iudice ecclesiastico agatas, possit ad se avocare, ipsis quoque partibus invitis; prout accidit in d. c. *Ex transmissa*.

120. *Idque amplius probatur:* — Accedit ratio: quia unusquisque coram proprio iudice est conveniendus; nam generale est, quod actor sequatur forum rei, c. *Cum sit generale. de Foro compet.* Atqui dominus feudi est iudex proprius, et ordinarius super vassallos suos respectu causarum feudalium: habet enim jurisdictionem ordinariam ex usibus feudorum, ipsaque lege sibi concessam respectu causarum feudum concernentium; ubi patet ex cap. *Imperialem*, l. II. *Feud.* tit. 55. «De prohibita feudi alienat. per Frideric.» § fin. ubi dicitur: «Præterea, si inter duos vassallos de feudo sit controversia, domini sit cognitio, et per eum controversia terminetur.»

121. *Et procedit, sive agatur petitorio, sive possessorio.* — Atque præsens conclusio procedit, sive inter duos vassallos agatur petitorio de proprietate ipsius feudi; sive posses-

sorio, videlicet de sola feudi possessione, secundum communem sententiam, de qua testatur Julius Clarus in § *Feudum*. quæst. 90. vers. «Quæ quidem communis opinio,» et Farinacius, tom. I. *Criminalium*, lib. I. tit. 1, quæst. 8, n. 22, ac sequitur Barbosa, lib. I. *Jur. ecclesiast. univ.* cap. xxxix, § 2, n. 432. citans alios: quidquid in contrarium docuerit Glossa in c. *Cæterum*. §. *Quamdiu*. h. t. asserens, in possessorio posse agi coram ordinario: cui nonnihil favet Fagnanus in d. c. *Cæterum*. n. 26 et seqq. Siquidem hanc Glossæ doctrinam communiter reprobant alii doctores, volentes, per jura proxime allegata, utpote indistincte loquentia, etiam in possessorio esse agendum coram domino feudi, teste Baldo in d. c. *Cæterum*: n. 2. et Decio, et Aretino ibid. h. t. et sequitur Farinacius cit. n. 22: cum aliis.

122. *Ac etiam respectu Ecclesiarum, et clericorum feudum a laico habentium.* — Resp. II. Dicta in conclusione præcedenti etiam locum habent respectu Ecclesiarum, et clericorum quorumcumque, feudum a laico seu principe aut alio domino sæculari habentium; adeo, ut coram isto etiam conveniendus sit clericus, vel ecclesia, contra quem, vel contra quam a convassallo movetur lis super jure feudi; non autem coram episcopo, nec coram iudice ordinario loci, in cujus territorio res feudalis sita est: dummodo dominus feudi paratus sit justitiam exhibere. Ita habetur decisum in c. *Cæterum*. 5. h. t. et notat ibidem Abbas n. 6; Baldus, n. 4. et 2, citans plurimos alios; et concordat jam. cit. c. *Ex transmissa*. et c. *Verum. de Foro compet.* Ex hisce siquidem juribus clare habetur, quod consuetudines, seu leges feudorum, utpote cum origine feudis annexæ, etiam locum habeant in ecclesiis, et ecclesiasticis personis; ac proinde ecclesiæ et clerici subjiçantur domino sæculari ratione feudi ab eodem recepti; utpote cui, dominium directum in ejusmodi feudo semper retinenti, juramentum fidelitati præstiterunt.

123. *Non obstante, quod cæteroquin gaudeant privilegio fori; et cur?* — Nec obstat, quod ecclesiæ; et clerici gaudeant privilegio fori, nec nisi coram proprio episcopo conveniri possint, c. *At si clerici*. 4. h. t. cum concordantiis. Fallit enim data regula in causis feudalibus: non quidem virtute legis, seu potestatis civilis, sed ex approbatione Ecclesiæ universalis, ac virtute constitutionum apostolicarum, quæ conformiter usibus, seu libris

feudorum, ne penitus ecclesiæ et clerici carere cogantur emolumentis: feudorum sæcularium, successive per Romanos Pontifices factæ fuerunt, et in præallegatis juribus expressæ. Abbas in d. c. *Cæterum* n. 6. et Vivianus ibid. in *Rationau.* § 1. h. t. id ulterius probans ex c. «Ecclesia sanctæ Mariæ, de Constitut.»

24. *Affertur ulterior hujus ratio.* — Id ipsum confirmatur ex eo: quia feuda, quando conceduntur, sub ea conditione conceduntur, ut accipiens sit vassallus concedentis, fungaturque jure privati; ergo etiam ecclesia, vel clericus, quando a principe sæculari accipit feudum, fit vassallus ejus, tangiturque jure privati: ideoque, quando dominus feudi circa causam feudalem procedit contra ecclesiam, vel clericum feudatarium, procedit contra ipsum, non tanquam contra personam ecclesiasticam, sed veluti contra ducem, marchionem, baronem, etc. in feudis majoribus; sicque talis feudatarius ecclesiasticus tenetur ad forum domini directi, sicut tenetur laicus. Accedit, quod isthæc consuetudo, videlicet ut convassalli inter se litigantes debeant adire dominum feudi, sit de natura ipsius feudi, utpote cum ab origine ejus sit feudo annexa, cit. c. *Imperialem*. § *Quoniam*. «De prohibita feudi alienat. per Frideric.» lib. II. *Feud.* ac notat Baldus in c. *Cæterum*. n. 2. h. t. Unde non mirum, quod etiam respectu Ecclesiarum, et clericorum feudum a laico recipientium locum habeat.

125. *Si tamen dominus feudi notit, vel non possit justitiam exhibere, tunc devolvitur jurisdictio ejus in alium.* — Additur notanter tum in hac, tum in præcedenti conclusione, «Dummodo dominus feudi paratus sit justitiam exhibere.» Alioquin enim, si dominus feudi malitiose id tacere recusaret, aut in exhibenda justitia omnino negligens foret, vel saltem non esset potens pro ea administranda: tunc, ne desit, qui subditis jus reddat, in defectum talis domini feudi transfertur, seu devolvitur jurisdictio ejus in alium, c. *Ex transmissa*. 6. et c. *Licet*, 10. et c. *Ex tenore*. 11. de *Foro competent.*

126. *Nempe in iudicem ordinarium rei conveniendi.* — Et si petas, qualis sit ille iudex, qui in defectum domini feudi adiri possit? respondetur hunc esse iudicem ordinarium rei conveniendi; prout desumitur ex c. *Cæterum*. 5. h. t. ac notat Summarium, et Abbas ibid. n. 12. post Glossam, et doctores in cit. cap. *Imperialem*. § *Præterea*. lib. II. *Feud.* tit.

55. «De prohibita feudi alienat. per Frideric.» Concordat c. *Ex transmissa*. 6. de *Foro compet.* juncta Glossa fin. id ulterius probante ex c. *Significavit*. 6. de *Offic. ordinar.* ubi in simili ob desidiam, vel malitiam delegati, iudex ordinarius procedit. Et merito; nam res de facili revertitur ad suam primævam naturam, l. *Si unus*. § *Pactus ne peteret*. ff. de *Pactis*.

127. *Aut in superiorem domini feudi, si eum habuerit.* — Intellige tamen istud, nisi dominus feudi negligens in exhibenda justitia, habeat superiorem in feudo. Si enim talem habuerit, tunc vel vassallus actor poterit eum facere compelli a majori illo iudice, sub quo existit, ad exhibendam justitiam; ut inquit Glossa in cit. § *Præterea*: id probans ex L. I. et III. § 1. ff. de *Recentis arbit.* Vel per dictum superiorem jure devolutionis erit supplenda negligentia inferioris domini feudi, non autem per iudicem ordinarium rei; ut tenet Abbas in c. n. 12. id colligens ex c. *Ex transmissa*, 6. de *Foro compet.* secundum unum intellectum.

128. *De causis feudum non concernentibus dominus feudi non judicat, sed iudex ordinarius rei.* — Quæritur II. Quis sit iudex competens, quando extraneus, seu non vassallus, habet litem cum vassallo? Resp. I. Loquendo de causis feudum non concernentibus, puta de actionibus tum civilibus, tum criminalibus a feudo independentibus, certum est secundum omnes, quod dominus feudi de illis non judicet, sed iudex ordinarius rei sit adeundus. Ita Abbas in cit. c. *Cæterum*. n. 13. h. t. Ratio est, quia lex dumtaxat tribuit domino feudi jurisdictionem super vassallos, in quantum agitur de feudo, utpote cujus ipse retinet dominium directum, cit. cap. *Imperialem*. § *Præterea*, ibi: «Si inter duos vassallos de feudo sit controversia,» etc. Ac proinde reliqui casus remanent sub jurisdictione iudicis ordinarii.

129. *Idem dicendum, quando extraneus, etiam super re feudali, cum vassallo habeat litem.* — Resp. II. Insuper, quando extraneus, seu non vassallus, habet litem cum vassallo etiam super re feudali, non cognoscit dominus feudi, sed tunc cognitio talis causæ pertinet ad iudicem ordinarium rei. Ita Glossa fin. in cit. c. *Cæterum*. et Abbas ibid. n. 13. h. t. Pirrhing. de *Foro compet.* n. 150. et alii. Ratio est, tum quia jura solummodo tribuunt domino feudi jurisdictionem super suos vassallos, non item inter extraneos; haud obstante,